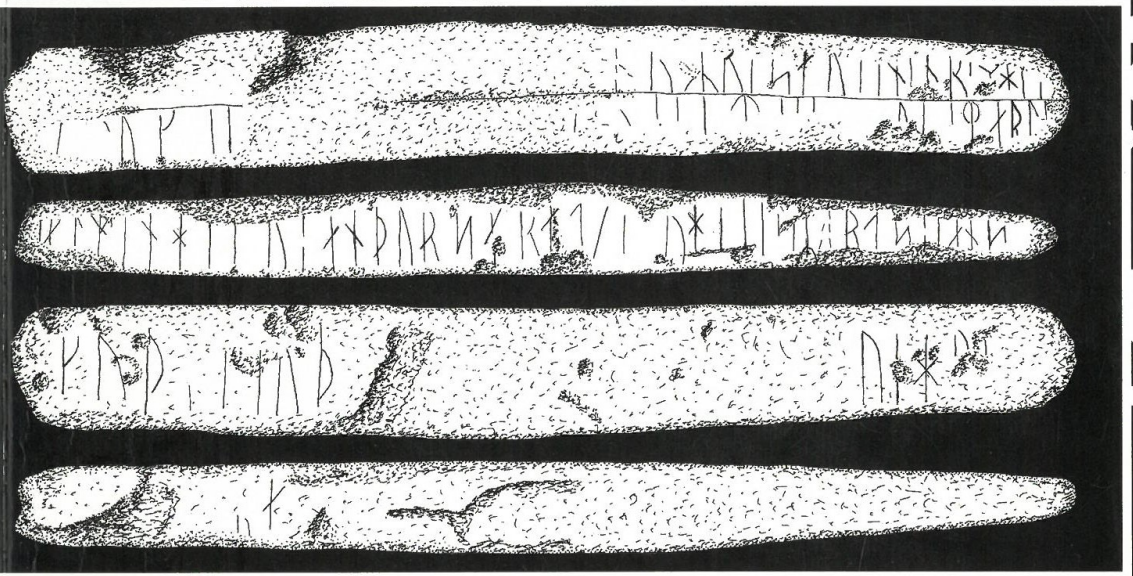

By, marsk og geest

By, marsk og geest 22

Kulturhistorisk årbog for Sydvestjylland

Forlaget Liljebjerget
2010

By, marsk og geest er fagfællebedømt i henhold til Forsknings- og Innovationsstyrelsens retningslinier.

Redaktion: Mette Højmark Søvsø (ansv.), Susanne Benthien, Claus Feveile, Lars Hammer, Søren Mulvad og Morten Søvsø

Lay-out: Lars Hammer

Tryk: Winds Bogtrykkeri A/S, Haderslev

©: 2010 Forlaget Liljebjerget

Liljebjerget er Sydvestjyske Museers forlag.

Det blev oprettet i 1997 til minde om og med testamentariske midler fra Ellen og Christian Almhede.

Forlagets navn rækker tilbage til Anders Sørensen Vedel. Han udgav i årene 1591-92 otte bøger, der var "Prentet paa Liliebierget udi Ribe". Om disse bogudgivelser og trykkeriet se "By, marsk og geest 10" 1998.

ISBN 978-87-89827-07-0

ISSN 0905-5649

Bindets baggrundsillustration: Videnskabernes Selskabs Kort, 1811. Om dette kort, se "By, marsk og geest 13" 2001, s. 37-50.

Illustration på forsiden:

Runeamulettens fra Gl. Hviding, se s. 22.

Illustrationer på bagsiden:

Mandø Mølle, se s. 79. Flaske med brev, se s. 93.

Begravelse fra Lindegården ved Ribe Domkirke, se s. 64. Amfora fra Sevilla, se s. 54.

Indhold

Morten Søvsø	
Et udsnit af en landsby fra omkring år 500 e. Kr udgravet i St. Darum ved Ribe	5
<i>Part of a village from around the year 500 A.D. excavated in St. Darum near Ribe</i>	20
Lisbeth Imer og Claus Feveile	
En runeamulet fra Gl. Hviding	21
<i>A runic amulet from Gl. Hviding</i>	26
Niels Sterum	
Tørvfundamenter i Løgum Kloster – en dokumentation	28
<i>Turf foundations at Løgum Kloster – a documentation</i>	44
Christopher Grønfeldt	
Spansk transportkeramik fra Ribes middelalder og renaissance	46
<i>Spanish transport ceramics from Medieval and Renaissance Ribe</i>	55
Helene Agerskov Madsen og Morten Søvsø	
Liv og død i Ribe omkring år 1700 – de gravlagte i processionsgangen syd for Ribe Domkirke	56
<i>Life and death in Ribe around the year 1700 – burials from the processional walkway south of Ribe Cathedral</i>	75
Mette Slyngborg	
Esbjerg Kommunes Byfond	76
<i>Esbjerg County Councils town fund</i>	83
Mette Søvsø	
Flere fund fra magasinet	85
<i>More finds from the museums stores</i>	94

Et udsnit af en landsby fra omkring år 500 e. Kr udgravet i St. Darum ved Ribe

Af Morten Søvsø

I den tørre sommer år 2007 udgravede Den antikvariske Samling i Ribe et areal på 9361 m² i den nordlige udkant af landsbyen St. Darum, der ligger ud til Vadehavet mellem Esbjerg og Ribe¹. På en svagt mod nord skrånende mark nordøst for Darum Kirke afdækkedes resterne af en landsby fra ældre germansk jernalder (ca. 350-550 e. Kr.), hvor gårdene lå i en lang række efter hinanden. De velbyggede gårde var anlagt efter et tydeligt mønster, og deres udvikling gennem det begrænsede tidsrum, som landsbyen lå på stedet, gav et fascinerende indblik i et velordnet landsbysamfund.

I det følgende fremlægges resultaterne af udgravningen, som på en række punkter har føjet nye brikker til vores viden om jernalderlandsbyernes udvikling. De udgravede gårde viste sig kun at have ligget på stedet i 50-100 år, og i flere tilfælde sås de at have stået i åben indbyrdes forbindelse. Det er en nærliggende tanke, at hele gårdsrækken kan have været beboet af den samme slægt.

Tidligere undersøgelser

Allerede i 1985 blev der første gang gravet på marken. Ved overflyvning havde museets daværende leder, Stig Jensen, observeret en række mørke aftegninger i kornet, som lignende grubehuse. Den største og mørkeste plet lå helt ud til vejen og blev på den baggrund udvalgt til nærmere undersøgelse. Udgravningen viste, at der under mulden skjulte sig et særdeles fundrigt grubehus². Fyldlaget indeholdt flere hele lerkar, mange keramikskår, slibesten samt helt ekstraordinært også to bronzefibler, som i kraft af deres udformning kunne dateres til 6. årh. e. Kr. Resultaterne blev publiceret i Kuml, og længe var der tale om et af de bedst daterede fundkomplekser fra et ellers fundfattigt 6. årh. e. Kr. (Jensen 1985). Nu er en større del af den tilhørende bebyggelse undersøgt, fundmængden er mangedoblet, og der foreligger en række kulstof 14-dateringer (fig. 12).

14 grubehuse blev udgravet i 2007, men ingen kom desværre blot i nærheden af det først undersøgte i fundmængde. De samlede undersøgelser har ikke rykket afgørende ved den første datering, men tyder på, at landsbyens funktionstid kun strakte sig over et kortere tidsrum o. år 500 e. Kr.

Kulturlandskabet

Det ret omfangsrige ejerlav St. Darum er beliggende på en stedvis markant såkaldt bakkeø, hvis overflade hæver sig op til 15 m over havet.

Undergrundens sammensætning er blandet, men består primært af sand med et lidt vekslende indhold af grus, sten og ler. Mod syd afgrænses området af Darum Bæk, mod nord af Sneum Å og mod vest breder Vadehavets marskdannelser sig. Den markante landknode har således rigelig adgang til fede engområder og synes på mange måder at udgøre et ideelt bosættelsesområde. Det afspejler sig blandt andet i en lang række kendte fortidsminder i området. I Darum Sogn er udgravet en hel række bopladser og landsbyer rækkende fra stenalderen og op til middelalderen, og mange flere må antages endnu at skjule sig under mulden. Alene fra den yngre jernalder (ca. 200-800 e. Kr.) er der ind til videre kendskab til fire landsbyer i ejerlavet (fig. 1).

At der i hvert fald i én af disse landsbyer har boet en stormand fremgår af det velkendte skattefund, Darum-brakteaterne, som husmanden Eskild Pedersen fandt ved tørvegravning i 1884. Brakteaterne har været båret som et imponerende halsmykke og har nok tilhørt den lokale leder. Skatten indeholdt også et fornemt sværdskedebeslag af guld. Kostbarhederne blev ofret i mosen o. år 550 e. Kr. (fig. 1-2), og må have været i brug, mens den her omtalte landsby var beboet (Jørgensen & Petersen 1998, s. 250f).

Et andet centralt element i kulturlandskabet er den omfattende gravplads Bavnehøj, der blev benyttet af områdets landsbyer igennem både jern-